

Երագիր Հարսիժական

Թիի 5

31 (19) ՅՈՒՆՈՒԱՐԻ

1857

ԲՈՒՄԱՆԻՍՏԻԿԱՆ

ԱՆՍՏՐԻԱ. Լուսնաբարդի է. Վ. Երեմիայի յաղագրական յանձնարարը...

ԳՆԱԳՆԱԿ. Պարսկացի կապույտը. Ա. Երեմիայի յաղագրական յանձնարարը...

ԱՆԻՎԵՐՍԻՏԵՏ. Լորտ Բալթիկի յաղագրական յանձնարարը...

ԲՈՒՄԱՆ. Չինականական պատմությունը...

ՊԱՆՍԵՐՈՒՄ. Սկսած 1857 թվականից...

ՍՈՒՐԵՆԵՆ ԵՐԵՐԻՍԻԱՆ. Գաղտնի ինքնակենսագրություն...

ՊԵՐՍՈՆԱՅԵՆ. Գաղտնի կյանքի մասին...

ՃԵՆԵՐԱԿ. Գաղտնի ինքնակենսագրություն...

ՈՒՍՈՒՍՆԱԿԱՆՔ. ԲԵՐՈՒՄԱՆԱՆ ԱՆՊ. Ուսումնական...

ԲՆԱԳՆԱԿԱՆՔ. Գաղտնի ինքնակենսագրություն...

ԸՆԴԵՆ. Հոգի պարտություն...

ԱՆՍՏՐԻԱ

ԱՆՏԵՆ. ՅՈՒՆՈՒԱՐԻ

ՓԵՐՈՒՍԿԱՆ ՕՍՏՐԻԱ ժողովուրդը կայսեր Համապետության...

ԳԱՂՂԻԱ

ՓԵՐՈՒՍ. 24 Յունուարի. Պարսկացի կապույտի մասին...

Համար ունեցած յաղագրությունը, բայց միանգամայն...

Այլ կերպ, Պարսկացի կապույտի մասին...

Լորտ Բալթիկի մասին հաղագրություն...

Գաղտնի կյանքի մասին...

Պարսկացի կապույտի մասին...

Չինականական պատմությունը...

ԱՆՊՂԻԱ

Լորտ Բալթիկի մասին հաղագրություն...

մատուցող շահերն ուղղելն Լոմոսն եկած էն, մեծ-
ցածները մահիս կը սպասուին:

— Վանի մը լրագրաց դրածին նայելով մե-
տերս անգլիական պաշտօնէից փոփոխութիւն մը
պիտ'որ բլայ: Բմանը նոյն իսկ նոր պաշտօնէից
անունները կը հրատարակեն:

— Վերջանգործից փոքրէն Լոմոսն լուր հա-
սաւ որ ճնշողիք Կանդոնի եւրոպացի փաճառու-
կանաց միջերանոցներուն կրակ առեր եւ ամեն
ալ մեջը վաճառքներովն պրտը են, միայն քանի
մը անգլ կրակէն ազատ մնացեր է:

— Վնայոյ 24ին անգղիական կառավարութիւ-
նը լուր տաւ որ Պարսից թագաւորն՝ Անգլիաց-
ւոց Պաշտօնի տիրելուն լուրն առնելով՝ անոնց
պահանջներուն զիջեր է: Աս լին փոքր դիւ
մանքաման տեղեկութիւն մը Հասաւ:

— Մարտիկային եկած հեռագրական լրերուն
նայելով, Պարսիքի անգղիական թնդանօթիւնի
պօրաց մէջ խոտիւ ինչն մը ծագեր է, որոնք փորձ
ըրեր են փառսիքի միջնորդներէն մէկն ոգ հանել:

ԲՐՈՒՍԻԱ

ՊԵՐՍԻԱ ԴԱՏԱՆԻ կողմէն ամէն մեծ տերու-
նէանց, որոնք Լոմոսնի դաշնակցութեան ստորա-
դրած էին, յայտարարութիւն մը իրկուեցաւ, ու-
րուն մէջ կը ծանուցաւ որ, որովհետեւ Հելլենտիս
Բրուսիային պահանջովն կատարեց եւ բանտար-
կեալիւն արձակեց, անոր համար ինքը (Բրու-
սիան) ալ ամէն զինուորական սրաքառասութիւն
ները կը դադրեցնէ, եւ պատրաստ է դետա-
նաւորով մը ձեռքով Նեօֆշաթի ինկիւրը բո-
լորովին որոշելու: Գեապուսապովին տեղն առ-
հասարակ փորից կը կարծուի, որովհետեւ սո-
նդիլին լուծուելուն գլխաւոր աշխատողը Կաղիւս
բլայով, պատշաճ է որ անոր վերջնական որո-
շումն ալ իր մայրաքաղաքին մէջ բլայ: Նաեւ
Գերմանական դաշնակցութեան մողովքին մէջ ալ
Բրուսիայի գեապուսապովին ծանուցեց որ
զինուորական պատրաստութիւնները դադրած են,
եւ քանի մը գերմանական տէրութեանց՝ որոնք
պատրաստութիւն ցուցուցած էին բրուսիա-
կան զօրաց իրենց երկրէն անցնելու թող տայ,
թագաւորին կողմէն շնորհակալ էրաւ: Ինչպէս
որ կը կարծուի Բրուսիայի թագաւորն իր Նեօֆ-
շաթիլի փոքր ունեցած իրաւունքին հրաժարելու
պիտ'որ հաւանի, բայց նոյն դատաւին մէջ թա-
ղաւորական կարուածներէն չուզէր հրաժարիլ,
միանգամայն կ'ուզէ Նեօֆշաթիլի իշխանի պա-
տւանունը պահել:

ՌՈՒՍՍԵԱՆ

ԻՆԵՍՏԻՏԱՆԵՆ եկած լրերուն նայելով, նոյն
քաղաքը կամաց կամաց նորէն շինուելու կը սկը-
սի եւ ուրիշ անգիւր ցրուած բնակիչներն հեռ-
դիտէ եւ կը դառնան: Պաշարման առնէն կոր-
ծանած տներէն 300ը նորոգուեցան եւ 80 ալ նոր
աներ շինուելուն: Գարծուք բնակիչներէն շատն
հիմաւ հիմայ Կաղիւսից ու եւ Անգլիացւոց ինող
տուած խրճիթներուն մէջ կը բնակին, որոնք բա-
նակին տեղէն քաղաք բերուած եւ հոն կանգ-
նուած են: Կառահանգստին մէջ ալ մեծ գործու-
նեութիւն կը տիրէ: Բազմաթիւ լուղորդներ (Խու-
կէ) ձգաւելու (Զաւաթ-Էն) պիտաներով ծովուն մէջ
ընկղմած նուէրը կը բնեն որ անվանները դուրս
հանին: Պատերս դարձեալ ընկղմած նաւ մը դուրս
հանուեցաւ: Գամիշէն մէջ Կաղիւսից շինած
շէնքերը բնակիչներով լեցուած են, իսկ Պալա-
զլաւա նոր տնակ բնակաց բարձրութիւն մը գը-
րաւած է, այսինքն մեծամեծ միերու անհամար
բաղմութիւն մը, որոնք չէ թէ միայն ամէն բան
սպասանեցին, այլ նաեւ զիշերները մարդկանց
փոքր ալ կը յարձակին: աս պատճառաւ եւ գար-
ծուք բնակիչներն ստիպուեցան նորէն եւ քաղաքի
եւ սպասել որ ամբողջ ցարտն աս ստիպանք
բնակաց ինքը նուազընէ:

— Սուսոց կառավարութեան գլխաւոր մտա-
դրութիւնն հիմայ թեթեւ հետեւակաց եւ նշան
առնողներուն գնդեր հաստատելու փոքր է, որով
հետեւ աս տնակ զօրաց սրակաթիւնը վերջին
սրակաթմին մէջ իրենց շատ փառ տաւ, եւ
գաղափարն թեթեւ հետեւակներն ու նշանաւոր
գնդերն Արմիլի, Ինքերմանի եւ Չեռնայի մէջ
ամենէն գլխաւոր գործողներն էին: Հիմաւ հի-
մայ 33 փաշա (30,000 հոգի) սո տնակ զօր
պիտ'որ կաղմուի, եւ միւս հետեւակ գնդաց մե-
ջէն մէկն բաժին քաջ նշան առնելու պիտ'որ
փորձին:

— Արմիլի պատերազմին պատճառաւ սկստու-
բայիս, Գերսոն եւ Կաղիւսից փառաւոր
րու մէջ կարօտութիւնն այնչափ սաստկացաւ, եւ
կերակրելուն ու ցորենն այնչափ պակսեցաւ որ
կառավարութեանն ստիպուեցաւ վեղացւոց ձրի
անցագիրներ բաժնել, որպէս զի կարող ըլլան
մեծաւոր գաւառներն երթալ եւ իրենց տպրասան
հոգալ:

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՏԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԿՈՍՏԱՆՆՈՒՊՈԼԻՍ կը գրեն ինչ ամենայն Դին
Կանուրեան իշխանութեանց խնդիրը որոշելու հա-
մար մեծ տէրութեանց գլխաւորներն իրենց չոր-
բորդ ու վերջին ժողովքն ըրին, եւ իրենց քործ-
քը լծնցուցին: Երկու իշխանութեանց միանալուն
փոքր խոքը մը չիլաւ: Բարձրագոյն գրուն վերին
իշխանութիւնը հաստատուն պիտ'որ պահուի, եւ
վեհափառ Սուլթանն իրաւունք պիտ'որ ունենայ
նոյն իշխանութեանց տաեանին այնպիսի որոշում
ներուն որոնք իր աս վերին տէրութեան գեմ կու-
գան, որոնք արտօնինն սրկուելու: Կինչեւ որ
նոր տաեանին անդամներն ընտրուին 10,000 ուս-
մանուն զօրք իշխանութեանց մէջ պիտ'որ մնայ:

— Ստիւտիսթիւնն աս մտերս Կոստան-
գեմալուրցի փողոցներուն ապահովութեան համար
մանաւոր մտադրութիւն մը կ'ընէ, որովհետեւ
չարադրած ինչն աւելցած եւ յանգստութիւն
նիւն ալ սաստկացած է, մինչեւ բանուի ճափա-
նորու մէջ ալ իրենց չարքն ի գործ կը գնեն: Այլ-
տուի որ նաեւ վեհափառ Սուլթանին պալատին
մէջ գոհարեւելներու մեծ գոլակ ինչ մ'եղեր է,
եղած քննութիւններով գողցուած բաներն եւ
բեւան ելեր են, բայց գողը չէ դանուեր:

— Եղած պատրաստութիւններէն կ'երկուց թե-
մատուրս գործան Օսմանեանց եւ Կարաաղզոց
մէջ պատերազմը նորէն պիտ'որ սկսի, եթէ գեա-
պանաւորով մ'աս բանիս աղբն առնելու եւ
սո խնդիրն ալ խաղաղութեամբ լուծելու չիլու-
թայ: Օսմանեան բանակն սրն որ հիմա Ալպա-
նիայի մէջ ժողովուած է, ուղարկուեցաւ զէնքերը
մողղիլէն ետեւ դեպ ի Կարաաղզ պիտ'որ քա-
լէ: Աս սրերս Հելլենտիսի (Հելլենի) փաշան
Էքսորա եկաւ հոն գանուող օսմանեան բանա-
կին հրամանատարին հետ պատերազմին յատա-
կազմին փոքր խորհելու:

— Վեղիական լրագիրները ծանուցին ինչ Պար-
սից գեմ խրկուած զօրքը Պարսիս ցամաք պիտ'որ
եղէ եւ անկէ Պարսկաստան պիտ'որ քայէ: Հի-
մայ Փարսիցն կը գրեն ինչ Օսմանեան կառավա-
րութիւնն աս բանիս գեմ կը գնէ եւ չուղեր
թեղալ որ իր երկիրն օտար զօրք մտնէ: Եւ ար-
գէն աս բանիս համար Լոմոսն իր գեապանին
ձեռքով կը խօսի:

ՊԱՐՍԻԱՆ

ՀԵՆՐԻԿՍԵԱՆ վերջին թղթաւորը Գարսի
կողմէն եւ Պաշտօն բերդին առնուելուն փոքր հե-
տեւեալ տեղեկութիւնները բերաւ: Անգլիական
նաւատորմինն որն որ Նոյնիսի Եփեսոս Պաշտօնին
ճամբայ եղած էր, օտարիկ սպեկտակներուն մը
պատճառաւ հաղթ. Գեկանմերի Եփեսոս Պաշ-
տօնին տեղեւ հասնիլ: Պարսիկներն աս բանիս փոքր
ամենեւին անգլիական չուենէն, եւ նախ իր

որ Գեպոս չուենեալ քանի մ'ուրիշ նաւերով Պաշ-
տօնին առջեւ հասաւ, քաղքին կառավարը նոյն
անգլիական զինուորին հետ քանիս փոքր
տեղեկութիւն ուղղեց: Հիւսպատար պատասխան
տուաւ ինչ երկու տէրութեանց մէջ քաղաքական
հարցադրակցութիւնը կորուսած է, եւ անկէ ետքը
նաւատորմին հրամանատարին հետ ուղարկ է խո-
սիլ: ասոր փոքր հիւսպատան անգլիական նաւուն
մէջ գնաց: Գարսից կողմն արդէն ամենայն Եփեսոս
գրաւուած, եւ անգլիական երկիրներու հետ միա-
յած էր, եւ ամենայն Եփեսոս անգլիացւոց ցամաքային
զօրքը Հայկազ ծովածոցն սկսան ցամաք ելելու:
Հոն քանի մը հարկու պարսիկ զօրք երեւան էին,
որոնք նաւակներուն թնդանօթիւնովն անգլիական
գրաւեցան: Զօրքը նաւերուն պաշտպանութեան
ապ ծովեղերէն յառաջ կ'երթար, եւ նախ ին-
չիւր բերդին քով Պարսից գօրքն սկսաւ գեմ
գնել: Եւ նաեւ Եփեսոս գիրքը յաջող էր: Կերեւայ թէ
Անգլիացիք քանի մը գրաւութիւններն ընելու
ստիպով եղած էին: ասոնք շուտ մը ստիպով
թշնամեցին փոքր յարձակումն, բայց անոնք արդէ
գեմ գրին եւ յարձակողներուն մեծ վնաս տուին:
Անգլիացւոց կողմէն 50 հոգի կը համարուի, ու-
րուն մէջ քանի մը մեծ պաշտանակալ եւ մէկ զո-
րապետ: Մտէ գնդապետն ալ թշնամին հալա-
ծելու առնէ միւրաւոր արարացիէ մը՝ որուն ինքը
խնայած էր, գործուեցաւ ու միւս: Այլ քաղաքէն
Պարսիկներն ստիպուեցան եւ քաղաքի եւ Եփեսոս
գեաքի նոյն իրկուս պատերազմին անգլիական
կեցան: Երկրորդ որն անգլիական հիւսպատար
Պաշտօն խրկուեցաւ, որ քաղքին կառավարին ան-
նաւոր ըլլալու տառարկէ: Բայց իր առաջար-
կութիւնը մերժուելով՝ անգլիական զօրքն ու նա-
ւատորմը յարձակման պատրաստուեցաւ: Քաղ-
քին կողմէն թշնամութիւնը 24 մամ ուշացը-
նելու համար եղած աղաւանքը մերժուեցաւ ու
գնդակածութիւնն սկսաւ: Եւ նաեւ իր թնդա-
նօթները շատ ապէկ գործածեց եւ շատ գնդակներ
Անգլիացւոց չողնաններուն հասան եւ զանազ
միտուցին: Բայց վերջապէս ամենայն ամէն ալ առ-
րուելով լուրջ ստիպուեցան, եւ ցամաքային զօրքն
յարձակման պատրաստուեցաւ: Նոյն ժամանակը
Պարսիկներն իրենց զօրքը փոքր առնին ու թշնա-
մութիւնը դադարեցնին: քաղքին կառավարն իր
օրինակներովն անձնատուր եկաւ եւ պահապան
զօրքը 1500—2000 հոգի զէնքերուն թող տուին:
Գեկանմերի 10ին անգլիական զօրքը Պաշտօնի
փոքր անկուսաւ: Քաղքին զօրաց մեծ մասն Ան-
գլիացւոց մտնեցած առնէն եւ քաղաքէն էր: Պար-
սից կողմէն 3000ին մաս կը համարուի, որոնց
մէկ մասն ալ ծովուն մէջ խզուելու: Վախճան
ու հինգ թնդանօթ եւ շատ ուրիշ պատերազմա-
կան միջեր յաղթողներուն ձեռքն ինկաւ: Հիմայ
Անգլիացիք Պաշտօնի մէջ կը հաստատուին եւ նոր
ստիպութիւններ կը չինեն, բայց ծովապետը Պաշ-
տօն գարծաւ, կըրտուի որ Պաշտօնի կառավարն ալ
հոն պիտ'որ տարուի, միւս գերիներն երկիրն ներ-
սիլը ստորուեցան եւ արձակուեցան: Անգլիական
բնակիչներ նաեւ մեծ մասը նորէն Պաշտօն կը
գաւառներ զօրք բերելու, որովհետեւ եթէ Պար-
սից շահը պատերազմին յառաջ տանի, Անգլիա
որոշած է անոր դէմ 25,000 զօրաց գունդ մը խըր-
կել: Բայց ինչ աս գունդն ինչ պիտ'որ ընէ գետ
որոշուած չէ: Պարսկաստանին Պաշտօնէն կայն
ամենէն մաս քաղաքը ծովեղերէն 200—400 մըն
հեռաւ է: Նոյնպէս միւս քաղաքներն ալ իրարմ
նոյնչափ հեռաւորութիւն ունին: Իսկոյն նոյն եր-
կիրներն անապատ անկէր են, ձմեռը ստատիկ
յուրա եւ ամառն անտունիկ տաք: Եւ անկաց ալ
մեծ պաշտութիւն կույ, այդէն հիմայ Անգլիացիք
կը ստիպուին ամեն շարաթ Պաշտօնին նաւերով
պաշար կրել: Այսպիսի պարագաներու մէջ բա-
նակի մը յաղաթութեամբ յառաջ երթալը շատ
գեաւորին կ'երեւայ:

Համարի կողմէն գեալ ի Կաղաւ յառաջացող
անգլիական գնդին համար Գաղա լրագիրը կ'ընէ
թէ գետ իր գործողութեանց նպատակն յայտնի

է. Անգղիացի (Հնդկաստանի) կառավարութեան գիտութիւնը հասարակ բոլորովին դժուար է հետեւել. ասոր համար նոյն իսկ Անգլիական արմեյն օրէնք թեան համար առ դուրսը խրկուած է, տարա-
կուսի մէջ են. եւ չեն գիտեր թէ արդեօք տի-
կայ իբրեւ ինչնամի թէ բարեկամ կա դոյ: Պէն-
կայի մէջ նորէն 10,000 զօր կը պատրաստուի,
նաեւ. Անգլիայէն նոր զօրք եւ ստակ կը խնդրեն:
Գործի փորձը մեղի չուցուց, կրօն նոյն լրագիրը
որ 10—20,000 զօրք Պարսից գէտ խորհելու մեղի
դրած ծախքի պատճառ պիտի որ լրաց: Ըս ըրած
նախընթաց ասակից պիտի որ ելլէ: Գործընթաց
պիտի որ պատերազմող ազգերու հետ է որոնք
միայն տուրք տանելու փորձած են, չէ թէ տուրք
վճարելու:

Սառնիկ Բուրգ պաշտօնական լրագիրը Պարսի-
ստ պատերազմին վրայ պայտէս խօսելուն գէտ
գրելէն ետեւ, կառավարութիւնը կը պաշտօնական
եւ պարսկական պատերազմին պատճառները կար-
գաւ կը դնէ: Պարսից եւ մեր մէջը ծագած դժ-
ուարութեան որաճառք, կրօն, Մարքի պետական
չէ, կարմին անուանելէն ետքը Պարսիստանի իր
չորրորդական գիտելը վերջուց եւ սկսաւ. անգ-
ղիական զեւսանք շատ անգիտելու մէջ թշնա-
մանիւ: Վերջուց յանգիւնեցաւ նաեւ. անոր գէտ
աւելի թշնամանիւ գործի մի ձեռք դարձել:
Ընդգրկելի գիտական ուղած էր Միջոց Հատիմ խան
անուանով մէկը շիրազի մէջ տնդիական հիւպ-
ստոս դնել: Պարսից փոխտրքան տուր գէտ դրաւ,
եւ սպառնացաւ որ եթէ նոյն մարդը շիրազ իր-
թայ, բանտ լինանք եւ կը դարձնէ: Եւ որպէս զի
Հատիմ խանին երթալն արդէն, անոր կինը
բռնել տուաւ ու քովը պահեց: Անգղիայի դեւ-
պանտ առ քան իրեն նախատեղի համարելով պա-
հանքը որ հասուցում լրաց, բայց թէ փոխա-
քան եւ թէ նոյն իսկ իմացաւ որ նախատեղան
գրուածներով առ պահանջումը միտեցին, եւ
երբ որ իր հասուցումը ընդունելու ամէն քննոր
պարտաւ ելաւ, ստիպուեցաւ Գեհրանէն ելել:
Իր ելելէն անմիջապէս ետքը պարսկական բանտին
սկսաւ. Հերազին վրայ քովէ, պնդիս զօրապե-
տի մը հրամանին տակ, որն որ հրապարակական
կոչուելի մը ժամանակ Վիկտորիա թագուհին
ստատիկ նախատեղան խօսքերով ծաղը բրած էր:
Բայց Անգղիայի համբարութիւնն ասով ալ չէր
հաւատ: արտաքին գործոց պաշտօնական Պարսից
տեղութեան հասուցումը ու վեց, միանգամայն
պահանջեց որ իր Հերազի գէտ խրկած զօրքը
եւ կանգնէ, բայց նոյն ժամանակը Պարսից ալ հրա-
ման խրկելի որ արշաւանքի մը պատրաստութիւն
տեսնուի: Վերջուց Պարսից փոխտրքան պաշ-
տանէն պատասխան մը խրկեց, որուն մէջ կը
ծանոցանէր թէ Գեհրան խանը փարկը երթալու
ատեն կոտորուեցաւ պիտի որ մնայ եւ հոն Լորա
Անգլիայի հետ պիտի որ խօսի: Բայց ասիկոց
անդ զիական կառավարութիւնը դո՛ւ չըրաւ, եւ երբ
որ նոր թշնամանքներ ալ պատահեցան, որոշեց
որ ազգու միջոցներ ի գործ դնէ: Սառնիկ Բուրգին
առ հաստատեց պարսկական պատերազմին բոլոր
պատճառները կը բռնակցակէ, միայն թէ որ կրնայ
ամէն ըստանքն ստոյգ համարուի, որովհետեւ
բաց ի Պարսից լրագիրներէն, նոյն իսկ անգղիա-
կան լրագիրներէն շատերն առ պատերազմին ու-
րիշ պատճառներ կու տան:

Վեհերանի լրագիրը կը ծանուցանէ թէ
Ըսհը Հերազն անուանելու շատ մեծագին ըն-
ծանք խրկեց: Սառնիկ Բուրգը Միջոց սպա-
րապետին անգամանակներով զարգացուած դոսի
մը եւ իր պատկերը պարզեց, ասիկէ զատ մար-
գարտով եւ աղին քովորով բանտած քղամիդ
մը: Նուեւ Հերազը պաշտօնական իշխաններն եւ
զօրապետները ծանրագին ընծանք ընդունեցան:
Պաշտօնական լրագիրը համար շքանշաններ եւ զօրաց
համար 2000 շքադրամ, ասիկէ զատ 70,000 ուր
գիւմէն (4½ միլիոն զօրազ) զօրաց բաժնէն
համար խրկեց. նոյնպէս 5000 գիւմէն Հերազի
ազգասաց համար: Հերազի մասերը բնակող

շատ իշխաններ ա. ցեղապետներ խնդրեցին Պար-
սից թագաւորին կը հնազանդին:

ԾԵՆԱՍՏԱՆ

ՎԵՆԵՒԻԿԻ կառավարին կողմէն քաղքին բնակ-
չոց յաղաքարութիւն մը տրուեցաւ, որուն մէջ
կը ծանուցանէ թէ կայսրմէ հրաման ընդունած է
«ստարակոն բարձրագոյն», գէտ ամենայն ստա-
կութեամբ պատերազմ ընելու, դեռերն ու ծո-
վերը պաշտպելու, եւ թշնամին ընդելու. եւ կը
յորդորէ որ իրեն քաղ ցնուոր եւ տերութեան
պաշտպան գէտ տեսնուի եւ թշնամի չէ գէտ ել-
լին, միայն որ անուրիք եւ ոչ մէկ հոգի կեն-
դանի մնայ: Ըս պատրաստութեան գէտ Վեդ-
ղիացիք, Լեւոնիկայիք եւ Գաղիացիք կը պատրաս-
տուին Գանդուր զնախաճելու. որ ճենաղիները
խանարհեցնեն. միայն հիմայ երած գործող-
թիւնները միայն տերութեան չենդուրն եւ բեր-
դերու գէտ էին, բայց ճենաղիք Լեւոնիկային
միջերանցներն պիտի լինէ, որոնց ամէն ու
ստանանական կը վերաբերէին, եւ քաղքի ալ
քաղքին խնդրուած միայն չունին: Գաղիայի վերջին
սրբու սկսաւ. կուսն ժամանակից ըլլալ եւ Գան-
դանի մէկ բերդը կործանեց: ճենաղ ընծաղքէն
կենդանայ որ չէ թէ առ կամ ան աղլին, այլ բո-
լոր ստարակոն հակառակ են, եւ կուսն զա-
նոնք բոլորովին իրենց երկրէն դուրս ժնակ:

ՇԵՆԱՍՏԱՆԻ մէջ ապստամբութիւնը եր-
թարով կը տարածուի. մտնու Գուրիգին մեծ
քաղքն ալ ապստամբաց ձեռքն անցաւ, որոնք
կայսերական զօրաց գէտ ստատիկ անդ լինալին.
նոնք բռն:

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆՔ

ՅԵՐԱԶԵՆ ԶԵՂ

ԹԵՆՈՍ ԴԵՑԻՆ ՈՂՈՂԵԼԸ

Է.

Մարդասիրտութիւն առ ընդհանրապէս:

Տիկին Պարսից հրամայեց որ ուրիշ մէկ հոգեւ
համար ալ սեղանի ուղարկուէր, եւ Վանիկին
հոգի ընծաղքէ հրաւիրեց: Սեղանի ասին Պար-
սից Վարդին հետ շատ զուարթութեամբ կը
խօսէր, եւ իր հիւրին պիտի որ բարեկամ եւ խա-
հեմ մարդ ըլլալուն վրայ շատ ուրախացած էր:
Խօսակցութեանց մէջ առ ալ հարցուց իրեն, թէ
ինչ պատճառէ շարժեալ առ ծանորդութիւնը
կրնէ: Վարդին պատմեց իրեն, որ Հոլանդացի մէջ
իրեն ժառանգութիւն մ'իմկած է, ուստի կ'երթայ
որ ուսնու: Ան սոսկայի որդեմանէ յառաջ, ըսաւ,
եւ շատ ուղիւ միջակի մէջ կ'ապրէ: Բայց ան
մեծ գործախառնութիւնը զի բոլորովին կործանեց:
Հարկ եղաւ որ տուն հիմանը նորէն շինեմ, նոյն
իսկ կ'ալ կ'ապրուի, պղծագործութեան ու թափ-
շտութեան ամէն հարկաւոր գործիքները նորէն հո-
ղամ. եւ ուղարկեի ի հարկէ պարտի տակ ինչայ:
Աս վերջի երկու տարիները ձեռքը ստատիկ խիտ
ըլլալով՝ պղծաւ ալ չարողեցաւ. եւ հիման ալ
յարգելու յոյս չկայ: Եւ բոլոր ձգտմիս աշխա-
տելու ալ ըլլայի, անկարելի էր որ պիտի որարա-
քին տակէն ազատուի: Աս վիճակն մէջ յան-
կարծ լոր ատի որ ինծի ժառանգութիւն մ'իմ-
կած է, որն որ մէկ քանի հարկէ փորձին կը
հասնի. առ քանս զիս եւ ինչ ուրախացայ: Եւ
որովհետեւ գոտարութիւն կը հանէն նոյնը ին-
ծի անդրեւելու, անոր համար որոշեցի որ անձամբ
հոն երթամ եւ դատաստանու. ձեռք բերեմ: Ըս
սով ալ թէ արդեօք ստակը պիտի որ ընդունիմ,
ան ալ տարակուսական է:

Բայց կը յոստամ որ, ըսաւ Պարսից, հար-
կաւոր խնդրեցն ունի, չէ:
Ըստ ունիմ, պատասխանեց Վարդին, եւ թեր-

թեանց թեղութիւնը հանեց Պարսիցին տուաւ:
Պարսից ալեկ մը աչքէ անցնելով, տեսաւ որ
ամէն ալ ի կարգի են. տեսաւ միանգամայն որ
տարակուսական է թէ արդեօք Վարդին իր պա-
հանջման պիտի որ հասնի: Եւ թէ հասնելու ալ
ըլլայ, ըրած ծանորդ գուրս հանելով իրեն քան
մը պիտի որ չմնայ: Բայց Պարսից, որն որ թէ
հարուստ եւ թէ միանգամայն ազնուամիտ մէկն
էր, դարձաւ Գիտէս սիրելի բարեկամ, ըսաւ,
նաեւ քաւ ծանորդութիւնը դեպ ի Հոլանդա քե-
զի շատ ծանր է. եւ երկրորդ պիտի որ ստիպուի
երկայն ասան հոն կենայ, աշխատել ստակը ձեռք
բերելու համար: Ուստի եւ նոյն ստակը քեզի
ամիսը կը վճարեմ. իսկ դու անոր տեղը ինծի
կատարեալ իշխանութիւն տուր, նոյն ստակը
պահանջելու, եւ ես ան ասին իմ գործակալն
կը յանձնեմ Լեւոնիկայում որ նոյն ստակը ինծի
հոգայ:

Վարդին առ անուրիցութեան վրայ շափէ
գուրս ուրախացած էր, եւ մեծ շնորհակալու-
թեամբ յանձն ասաւ առ խոստումը, թէ պէտ ինք
բարեկամութեան մեծութեան ալեկ չէր թա-
փանցել, եւ չէր դիտել որ Պարսից ստակին
մեծ մասը իրեն կը պարգեւէ:

Տիկին Պարսից որ իր երկանք պէս մարգարէ
ու բարերար էր, հիման Վարդինին կնոյն ու մէ-
կալ սրգոցը վրայ ընդարձակ տեղեկութիւն տա-
նելէն ետքը՝ դարձաւ ըսաւ. անոր. Սիրելի Վար-
դին, ահա տակի Հոլանդա ծանորդութիւնը եւ
մնաց, ուստի քանի մը որ կրնաս մեր քովը կե-
նայ: Վերջէն Գանիկին ալ քեզի կ'ընկերանայ ու
քանի մը որ ձեր քովը կը մնայ, ինչպէս որ իր
սիրելի հայրը գտնելուն վրայ ուրախացած է, նոյն-
պէս պէտք է իր սիրելի մայրն ալ տեսնել: Եւ
քոյրերն ալ տեսնելու իրեն մեծ ուրախութիւն
պիտի պատճառէ: Եւ մեք, սիրելի բարեկամ,
ամէն հարկաւոր քանակը քեզի կը հոգանք, քո-
վերստին գտած որդեւոր հետ ասան դաւանալու
համար:

Վարդին պաշտի բարեկամութեան վրայ սպ-
շած, բեր անգամ կը հաստատէր, որ պայտէս
բարերար մարդիկ գեւ տեսած չէր, եւ շարու-
նով աշուրները ինչուելով առ խօսքիս կ'ըսէր.
Չեմ կրնար Լատուոյ բաւական շնորհակալ ըն-
լալ, որ ինք գիտելով իմ սիրելի որդիս ընէն ու
ղատած, ու պայտէս աղին մարդիկներուն բերած
յանձնած է, որոնք զինքն պայտէս աղի կ'ընէր
են, եւ դարձեալ թէ զինքն ինծի զարմանալի եւ
զանազան նորէն գտնել տուաւ:

Վանիկին կ'ըսած իր դուրսեցումը հորը երեսը
կը նայէր: Շատ կը բողբոջէր իր սիրելի մօրը վրայ
ալ տեղեկութիւն տանուլ, բայց յառաջագոյն Պար-
սիցին խօսած ասին քաղաքավարութեան հա-
մար երբեք բերանը չէր բացած: Հիման աղաչեց
հորը որ իր մօրը ու քոյրերուն վրայ ալ քիչ մը
պատմէ: Վարդին ուրախութեամբ պատմեց, եւ
իր կնոյն բարեկամութիւնը, փայլեց, խանար-
հութիւնը, խնայողութիւնն եւ ուրիշ անցին ու
նախնութիւնները իրարեւան նկարագրեց. եւ մեծ
ուրախութեամբ ու գոհութեամբ պատմեց նաեւ
իր երկու որդեւորն ու աղջկանք բարի վարքը: Չէր
կրնար բաւականապէս դուրս անայ աղին ձեր-
քը, երկեւղածութիւնը, ծնողաց ունեցած մեծա-
բանքը, հնազանդութիւնը, աշխատասիրութիւնը,
համեստութիւնն ու քաղաքավարութիւնը: Եւ մեծ
այ մեծ ուրախութեամբ մտիկ կ'ընէին. եւ անոր
մանքութեամբ ու շարժած սրտով խօսելէն կը
համոզուէին որ խօսածները ծշմարիտ են, եւ թէ
ինք բարի ու աղին հայր մ'ըլլալով՝ տան մէջ
խաղաղութիւնն ու սէրը պէտք է որ տիրէ:

Վանիկին առ ամէն տեղեկութեանց վրայ ար-
տաքց կարգի ուրախացած էր, եւ ինք զինք եր-
ջանիկ կը համարէր, որ քիչ մը ետքն ալ իր
մայրն ու քոյրերը պիտի որ տեսնէ:

Այլ որ մեքաւոր ծանորդութեան վրայ խօսք
կ'ըլլար, Պարսից իմ, ըսաւ, գացած տունս մօրս
ու քրուքոցս մէկտեղ քան մը տանել: Ան աղիկ

